

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (treće vijeće)

8. svibnja 2019.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Jednako postupanje prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti – Direktiva 79/7/EEZ – Članak 4. – Zabrana svake diskriminacije na temelju spola – Neizravna diskriminacija – Nepuno radno vrijeme – Izračun mirovine”

U predmetu C-161/18,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Tribunal Superior de Justicia de Castilla y León (Visoki sud Kastilje i Leóna, Španjolska), odlukom od 17. siječnja 2018., koju je Sud zaprimio 27. veljače 2018., u postupku

Violeta Villar Láiz

protiv

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS),

Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS),

SUD (treće vijeće),

u sastavu: A. Prechal (izvjestiteljica), predsjednica vijeća, F. Biltgen, J. Malenovský, C. G. Fernlund i L. S. Rossi, suci,

nezavisni odvjetnik: H. Saugmandsgaard Øe,

tajnik: L. Carrasco Marco, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 10. siječnja 2019.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za V. Villar Láiz, R. M. Gil López, *abogada*,
- za Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) i Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS), A. Alvarez Moreno i G. Guadaño Segovia, u svojstvu agenata,
- za španjolsku vladu, L. Aguilera Ruiz i V. Ester Casas, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, S. Pardo Quintillán i C. Valero, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: španjolski

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja) i članka 4. Direktive Vijeća 79/7/EEZ od 19. prosinca 1978. o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti (SL 1979., L 6, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 7.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Violete Villar Láiz, s jedne strane, i Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) (Državni zavod za socijalnu sigurnost (INSS), Španjolska) i Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS) (Opći fond za socijalnu sigurnost (TGSS), Španjolska), s druge strane, vezano uz izračun njezine mirovine.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 79/7

- 3 Članak 1. Direktive 79/7 određuje:

„Cilj je ove Direktive postupno provođenje, u području socijalne sigurnosti i drugim elementima socijalne zaštite predviđenima u članku 3., načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti, u daljnjem tekstu ‚načelo jednakog postupanja.’”

- 4 U skladu s člankom 3. stavkom 1. te direktive:

„Ova se Direktiva primjenjuje na:

- (a) zakonske sustave koji pružaju zaštitu od sljedećih rizika:

[...]

– starosti,

[...]”

- 5 Članak 4. stavak 1. navedene direktive predviđa:

„Načelo jednakog postupanja znači nepostojanje svake diskriminacije na temelju spola, bilo izravne ili neizravne, prije svega s obzirom na bračni ili obiteljski status, posebno u odnosu na:

- opseg sustava i uvjeta pristupa tim sustavima,
- obveze uplaćivanja doprinosa i izračun doprinosa,
- izračun davanja uključujući pripadajuća uvećanja s obzirom na bračnog druga i uzdržavanike te uvjeta koji određuju trajanje i zadržavanje prava na davanje.”

Direktiva 2006/54/EZ

- 6 Uvodna izjava 30. Direktive 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (SL 2006., L 204, str. 23.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 246. i ispravak SL 2017., L 162, str. 56.), sročena je ovako:

„Donošenje pravila o teretu dokaza igra značajnu ulogu u osiguravanju učinkovite provedbe načela jednakog postupanja. Stoga bi prema odluci Suda trebalo donijeti odredbe kojima bi se teret dokaza u slučajevima gdje postoji pretpostavka diskriminacije prebacio na tuženika, osim u postupcima u kojima sud ili drugo nacionalno nadležno tijelo istražuje činjenično stanje. Ipak, treba pojasniti da procjena činjenica iz kojih se može pretpostaviti postojanje izravne ili neizravne diskriminacije ostaje u nadležnosti odgovarajućeg nacionalnog tijela u skladu s nacionalnim pravom i[li] praksom. Nadalje, države članice mogu u odgovarajućoj fazi postupka uvesti pravila o dokazivanju koja su povoljnija za tužitelje.”

- 7 Članak 2. stavak 1. te direktive određuje:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

[...]

- (b) ‚neizravna diskriminacija‘ postoji ako prividno neutralna odredba, kriterij ili postupak može na određeni način staviti u nepovoljniji položaj osobe jednog spola u odnosu na osobe drugog spola, osim ako je ta odredba, kriterij odnosno postupak objektivno opravdan legitimnim ciljem i ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna;

[...]”

Španjolsko pravo

- 8 Članak 209. stavak 1. Ley General de la Seguridad Social (Opći zakon o socijalnoj sigurnosti), u pročišćenom tekstu potvrđenom s Real Decreto Legislativo 8/2015 (Kraljevska zakonodavna uredba 8/2015) od 30. listopada 2015. (BOE br. 261 od 31. listopada 2015., str. 103291. i ispravak BOE br. 36 od 11. veljače 2016., str. 10898.) (u daljnjem tekstu: LGSS), predviđa:

„Mirovinska osnovica izračunava se tako da se osnovice za plaćanje doprinosa korisnika u razdoblju od 300 mjeseci neposredno prije mjeseca u kojem se zbio događaj na temelju kojeg se stječe pravo, podijele s 350 [...].”

- 9 U osmoj prijelaznoj odredbi LGSS-a navodi se:

„[...] Od 1. siječnja 2016. mirovinska se osnovica izračunava tako da se osnovice za plaćanje doprinosa u razdoblju od 228 mjeseci neposredno prije mjeseca u kojem se zbio događaj na temelju kojeg se stječe pravo, podijele s 266 [...].”

- 10 Sukladno članku 210. stavku 1. LGSS-a:

„Visina mirovine određuje se primjenom na osnovicu, izračunanu u skladu s odredbama prethodnog članka, sljedećih postotnih iznosa:

- a) 50 % za prvih petnaest godina uplaćivanja doprinosa;

b) Počevši od šesnaeste godine, svaki dodatni mjesec uplaćenih doprinosa dovodi do primjene postotnog iznosa koji između prvog i dvjesto četrdeset osmog mjeseca iznosi 0,19 %, a za svaki mjesec nakon dvjesto četrdeset osmog mjeseca 0,18 %, pri čemu postotni iznos koji se primjenjuje na osnovicu ne smije prijeći 100 % [...]

[...].”

11 Za 2016. godinu, u skladu s devetom prijelaznom odredbom LGSS-a, počevši od šesnaeste godine svaki dodatni mjesec uplaćenih doprinosa dovodi do primjene postotnog iznosa od 0,21 % između prvog i sto šezdeset trećeg mjeseca, a nakon toga od 0,19 % za svaki od sljedećih 83 mjeseca do maksimalno 100 %.

12 Članci 245. do 248. LGSS-a uspostavljaju pravila koja se primjenjuju na radnike zaposlene u nepunom radnom vremenu za potrebe priznavanja novčanih davanja iz sustava socijalne sigurnosti.

13 Članak 245. LGSS-a, naslovljen „Socijalna zaštita”, određuje:

„1. Socijalna zaštita koja proizlazi iz ugovora o radu u nepunom radnom vremenu vodi se načelom izjednačavanja radnika koji radi u nepunom radnom vremenu s radnikom koji radi u punom radnom vremenu [...]

2. Pravila navedena u ovom odjeljku primjenjuju se na radnike zaposlene na temelju ugovora o radu u nepunom radnom vremenu, ugovora o zamjeni osoblja u nepunom radnom vremenu i takozvanog ugovora *fijo-discontinuo*, sukladno odredbama članka 12. i 16. izmijenjenog teksta Ley del Estatuto de los Trabajadores [(Zakon o definiranju statusa radnika)], koji potpadaju pod područje primjene općeg sustava, uključujući radnike koji rade u nepunom radnom vremenu ili na temelju ugovora , *fijo-discontinuo*, a koji potpadaju pod posebni sustav radnika u kućanstvu.”

14 Prema članku 246. LGSS-a, naslovljenom „Plaćanje doprinosa”:

„1. Uplata osnovice doprinosa za socijalno osiguranje i doprinosa koji se uz nju plaćaju uvijek je mjesečna i sastoji se od stvarno ostvarenih primanja prema izvršenim satima, kako redovnim tako i prekovremenim.

2. Tako određena osnovica za obračun doprinosa ne može biti niža od iznosa određenih propisom.

3. Prekovremeni sati podliježu doprinosima za socijalno osiguranje prema istim osnovicama i stopama kao i redovni sati.”

15 Članak 247. LGSS-a o izračunu razdoblja uplate doprinosa predviđa:

„Za potrebe dokazivanja razdoblja uplate doprinosa potrebnih za stjecanje prava na mirovinska davanja, davanja za trajnu invalidnost, smrt, obiteljsku mirovinu, privremenu nesposobnost, majčinstvo i očinstvo, primjenjuju se sljedeća pravila:

a) Različita razdoblja tijekom kojih je radnik bio osiguran na osnovi ugovora o radu u nepunom radnom vremenu uzimaju se u obzir neovisno o trajanju radnog vremena obavljenog za svaku od njih.

U tu svrhu koeficijent umanjena za rad u nepunom radnom vremenu, koji se određuje kao postotni iznos radnog vremena provedenog u nepunom radnom vremenu u odnosu na radno vrijeme koje je proveo usporediv radnik koji je radio u punom radnom vremenu, primjenjuje se na razdoblje osiguranja ostvareno na temelju ugovora o radu u nepunom radnom vremenu, a rezultat je broj dana koji se uzimaju kao da je za njih stvarno uplaćen doprinos za svako razdoblje.

Broju dana koji proizlazi iz ovog izračuna treba po potrebi pridodati dane uplaćenih doprinosa provedene u punom radnom vremenu, a rezultat je ukupan broj dana uplaćenih doprinosa koji ulaze u izračun za potrebe stjecanja davanja.

- b) Kada se utvrdi broj dana za koje je potvrđeno plaćanje doprinosa, potrebno je izračunati ukupni koeficijent umanjenja za rad u nepunom radnom vremenu, a taj koeficijent odgovara postotnom udjelu broja dana koji su odrađeni i uknjiženi kao dani koji su bili predmet plaćanja doprinosa, u skladu s odredbama prethodne točke (a), u ukupnom broju dana provedenih u osiguranju tijekom čitavog radnog vijeka radnika. [...]
- c) Najkraće razdoblje uplaćivanja doprinosa koje se zahtijeva od radnika koji rade u nepunom radnom vremenu za svako od novčanih davanja za koje je određeno takvo razdoblje dobiva se nakon što se na konkretno razdoblje generalno primijeni ukupni koeficijent umanjenja vezan uz rad u nepunom radnom vremenu, spomenut u točki b).

U slučajevima kada se u svrhu stjecanja odgovarajućeg novčanog davanja traži da cjelokupno minimalno zahtijevano razdoblje plaćanja doprinosa ili njegov dio budu obuhvaćeni određenim rokom, ukupni koeficijent umanjenja za rad u nepunom radnom vremenu primjenjuje se za određivanje traženog razdoblja plaćanja doprinosa. Vremenski okvir u koji treba uključiti zahtijevano razdoblje u svakom je slučaju onaj koji je općenito određen za predmetno davanje.”

16 U članku 248. LGSS-a, naslovljenom „Iznos novčanih davanja”, navodi se:

„1. Određivanje osnovice novčanih davanja uređeno je sljedećim pravilima:

- a) Osnovica mirovinskih davanja i davanja na temelju trajne radne nesposobnosti izračunava se sukladno općem pravilu.

[...]

2. Prilikom izračuna mirovina i davanja na temelju trajne radne nesposobnosti uzrokovane uobičajenom bolešću, razdoblja koja ne podliježu obvezi plaćanja doprinosa uzimaju se u obzir vodeći računa o minimalnoj osnovici za plaćanje doprinosa koja se primjenjuje u svakom trenutku za broj sati predviđen ugovorom o radu.

3. Prilikom određivanja visine mirovina i davanja na temelju trajne radne nesposobnosti uzrokovane neprofesionalnom bolešću, broj dana uplaćenih doprinosa izračunat u skladu s odredbama članka 247. stavka 2. točke (a) uvećava se [...] primjenom koeficijenta 1,5, pri čemu tako dobiven broj dana ne može biti veći od razdoblja zaposlenja u nepunom radnom vremenu.

Postotni iznos koji se primjenjuje na odnosnu osnovicu utvrđuje se u skladu s općom ljestvicom na koju se upućuje u članku 210. stavku 1., uz sljedeću iznimku:

[...].”

Glavni postupak i prethodna pitanja

17 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi da je V. Villar Láiz od INSS-a zatražila isplatu mirovine.

18 INSS joj je odobrio mirovinu od 1. listopada 2016., a vrijednost je izračunata tako da je osnovica pomnožena s koeficijentom smanjenja od 53 %, pri čemu je taj koeficijent uzimao u obzir činjenicu da je V. Villar Láiz znatan dio svojeg radnog vijeka radila u nepunom radnom vremenu.

- 19 Sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da ta osnovica proizlazi iz prosjeka osnovica za obračun doprinosa, izračunatih prema stvarno primljenim plaćama za obavljene sate, a koje su dovele do plaćanja doprinosa u nizu godina prije umirovljenja.
- 20 V. Villar Láiz tražila je da se za izračun iznosa njezine mirovine primijeni koeficijent od 80,04 % kako bi razdoblja rada koja je provela u nepunom radnom vremenu bila uzeta u obzir na isti način kao da se radi o razdobljima provedenima u punom radnom vremenu.
- 21 Nakon što je taj zahtjev odbijen, V. Villar Láiz podnijela je tužbu pred Juzgado de lo Social n° 4 de Valladolid (Radni sud br. 4 u Valladolidu, Španjolska). Tvrdila je da je različit tretman uveden nacionalnim propisom bio uzrok neizravne diskriminacije na temelju spola jer su većinu radnika koji rade u nepunom radnom vremenu činile žene.
- 22 Presudom od 30. lipnja 2017. Juzgado de lo Social n° 4 de Valladolid (Radni sud br. 4 u Valladolidu) odbio je tužbu s obrazloženjem da različiti tretman prilikom izračuna mirovine rezerviran za radnike koji rade u nepunom radnom vremenu nije imao obilježja diskriminacije jer je cilj primijenjene formule uskladiti izračun s uplaćenim doprinosima, sukladno načelu *pro rata temporis*.
- 23 V. Villar Láiz na tu je presudu uložila žalbu pred sudom koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku.
- 24 Taj sud objašnjava da je sustav za izračun mirovine uveden nakon što je Tribunal Constitucional (Ustavni sud, Španjolska) donio presudu br. 61/2013. od 14. ožujka 2013. Tribunal Constitucional (Ustavni sud) u toj je presudi, pozivajući se na presudu Suda od 22. studenoga 2012., Elbal Moreno (C-385/11, EU:C:2012:746), proglasio neustavnim prijašnji sustav koji je kod umirovljenja uzimao u obzir razdoblja provedena u nepunom radnom vremenu razmjerno radnom vremenu provedenom u punom radnom vremenu, ali pritom primjenjujući multiplikator 1,5. Sukladno tom sustavu, ako tako izračunato odrađeno vrijeme ne prelazi petnaest godina, radnik ne stječe mirovinu. Sukladno provedenoj reformi, zakonodavac je izmijenio sustav stjecanja mirovine, pri čemu je za izračun visine mirovine uveo koeficijent umanjenja za radnike koji su radili u nepunom radnom vremenu.
- 25 Navodi da iznos mirovine u pravilu odgovara iznosu osnovice, koja se temelji na prosjeku osnovica za obračun doprinosa u godinama prije odlaska u mirovinu, pomnoženim s postotnim iznosom koji se određuje prema broju godina uplaćivanja doprinosa.
- 26 Što se konkretno tiče radnika koji rade u nepunom radnom vremenu, načini izračuna tog postotnog iznosa definirani su u članku 247. LGSS-a. Iz tog članka proizlazi da se razdoblja rada u nepunom radnom vremenu ne uračunavaju u cijelosti nego razmjerno njihovoj parcijalnoj naravi, primjenom koeficijenta umanjenja koji odgovara postotnom iznosu koji predstavlja radno vrijeme radnika u nepunom radnom vremenu u usporedbi s radnim vremenom usporedivog radnika zaposlenog u punom radnom vremenu.
- 27 Konačno, sukladno članku 248. stavku 3. LGSS-a, broj dana uplaćenih doprinosa određen na temelju tog izračuna uvećava se primjenom koeficijenta 1,5, pri čemu broj dana koji iz toga proizlazi ne može biti veći od broja dana koji je stvarno doveo do plaćanja doprinosa.
- 28 Prema mišljenju istoga suda, iz navedenog slijedi da u slučaju razdoblja rada u nepunom radnom vremenu španjolsko pravo najčešće ima negativni utjecaj na radnike koji rade u nepunom radnom vremenu u odnosu na radnike koji rade u punom radnom vremenu, a samo su u nekim slučajevima, što predstavlja manjinu, učinci neutralni, kada je koeficijent umanjenja vezan uz rad u nepunom radnom vremenu jednak ili veći od dvije trećine rada u punom radnom vremenu.

- 29 Iz toga slijedi da je sustav izračuna mirovine dvostruko štetan u slučajevima rada u nepunom radnom vremenu. Naime, uz to što su plaća radnika koji radi u nepunom radnom vremenu, a samim time i mjerodavna osnovica, niže od plaće i osnovice radnika koji radi u punom radnom vremenu, tim se sustavom smanjuje, proporcionalno parcijalnoj naravi radnog vremena, razdoblje plaćanja doprinosa koje se uzima u obzir prilikom utvrđivanja postotnog iznosa koji se primjenjuje na osnovicu.
- 30 Sud koji je uputio zahtjev međutim pojašnjava da nacionalni sustav za izračun mirovine u slučaju rada u nepunom radnom vremenu ima štetno djelovanje većinom za žene jer su prema podacima Instituto Nacional de Estadística (Državni zavod za statistiku, Španjolska) u prvom tromjesečju 2017. godine 75 % radnika u nepunom radnom vremenu činile žene.
- 31 U tim okolnostima sud koji je uputio zahtjev smatra da predmetne odredbe iz glavnog postupka dovode do neizravne diskriminacije na temelju spola protivno članku 4. stavku 1. Direktive 79/7 i članku 21. Povelje. Čini se naime da predmetne nacionalne odredbe ne odgovaraju legitimnom cilju socijalne politike ili barem da nisu proporcionalne tom cilju.
- 32 Sud koji je uputio zahtjev smatra da se LGSS ne može tumačiti na način koji je u skladu s člankom 4. stavkom 1. Direktive 79/7. U tom pogledu dalje navodi da, sukladno sudskoj praksi Tribunala Constitucional (Ustavni sud), španjolski sud ne bi mogao ukinuti nacionalni propis poput onoga iz glavnog postupka ako se nije obratio Sudu zahtjevom za prethodnu odluku ili uputio prethodno pitanje o ustavnosti pred Tribunal Constitucional (Ustavni sud).
- 33 U tim je okolnostima Tribunal Superior de Justicia de Castilla y León (Visoki sud Kastilje i Leóna) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Sukladno španjolskom pravu, mirovina se izračunava tako da se osnovica izračunana na temelju plaća posljednjih godina pomnoži s postotnim iznosom koji ovisi o broju godina uplaćivanja doprinosa tijekom cijelog radnog vijeka. Je li norma nacionalnog prava poput one iz članka 247. točke (a) i članka 248. stavka 3. [LGSS-a], kojom se umanjuje broj godina koje je moguće uzeti u obzir prilikom primjene postotnog iznosa u slučaju razdoblja rada provedenog u nepunom radnom vremenu, protivna članku 4. stavku 1. Direktive [79/7]? Zahtijeva li članak 4. stavak 1. Direktive [79/7] da se broj godina uplaćivanja doprinosa koje se uzimaju u obzir prilikom određivanja postotnog iznosa koji se primjenjuje na izračun mirovine, određuje na isti način za radnike u punom i nepunom radnom vremenu?
2. Je li norma nacionalnog prava poput one iz glavnog postupka u suprotnosti i s člankom 21. [Povelje], slijedom čega je nacionalni sud dužan osigurati punu primjenu te povelje i ne primijeniti sporne zakonske odredbe nacionalnog prava, pri čemu ne mora tražiti ili čekati na njihovo prethodno ukidanje kroz zakonodavni ili bilo koji drugi ustavom predviđeni postupak?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

- 34 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u bitnome pita treba li članak 4. stavak 1. Direktive 79/7 tumačiti na način da mu se protivi propis države članice poput onoga iz glavnog postupka, prema kojemu se iznos mirovine doprinosnog tipa za radnika koji radi u nepunom radnom vremenu izračunava tako da se osnovica utvrđena na temelju stvarno ostvarenih primanja i stvarno uplaćenih doprinosa pomnoži s postotnim iznosom koji ovisi o trajanju razdoblja uplaćivanja doprinosa, pri čemu se na to razdoblje primjenjuje koeficijent umanjenja koji odgovara omjeru između radnog vremena koje je stvarno provedeno u nepunom radnom vremenu i radnog vremena koje je proveo usporediv radnik koji je radio u punom radnom vremenu, te se uvećava primjenom koeficijenta 1,5.

- 35 Članak 4. stavak 1. te direktive zabranjuje svaku diskriminaciju na temelju spola, bilo izravnu ili neizravnu, među ostalim i kod izračuna davanja iz područja socijalne sigurnosti.
- 36 U tom smislu najprije treba reći da nacionalni propis poput onog iz glavnog postupka ne sadržava izravnu diskriminaciju na temelju spola jer se bez razlike primjenjuje na radnike i radnice.
- 37 Kada je riječ o pitanju sadržava li taj propis neizravnu diskriminaciju, valja podsjetiti na to da taj pojam u kontekstu Direktive 79/7 treba tumačiti na isti način kao u kontekstu Direktive 2006/54 (vidjeti u tom smislu presudu od 26. lipnja 2018., MB (Promjena spola i mirovina), C-451/16, EU:C:2018:492, t. 34.). Međutim, iz članka 2. stavka 1. točke (b) Direktive 2006/54 proizlazi da neizravna diskriminacija na temelju spola postoji onda kad prividno neutralna odredba, kriterij ili postupak može na određeni način staviti u nepovoljniji položaj osobe jednog spola u odnosu na osobe drugog spola, osim ako je ta odredba, kriterij odnosno postupak objektivno opravdan legitimnim ciljem i ako su sredstva za postizanje tog cilja primjerena i nužna.
- 38 Postojanje takvog posebnog stavljanja u nepovoljniji položaj moglo bi se primjerice utvrditi ako se dokaže da propis poput onoga iz glavnog postupka negativno utječe na znatno veći udio osoba jednog spola u odnosu na osobe drugog spola (vidjeti u tom smislu presudu od 14. travnja 2015., Cachaldora Fernández, C-527/13, EU:C:2015:215, t. 28. i navedenu sudsku praksu). Na nacionalnom je sudu da ocijeni je li to tako u predmetu iz glavnog postupka.
- 39 U slučaju kad, kao što je to u ovom predmetu, nacionalni sud raspolaže statističkim podacima, Sud je već utvrdio da je najbolji način usporedbe taj da se usporede, s jedne strane, udjeli radnika na koje utječe i na koje ne utječe predmetno pravilo u muškoj radnoj snazi i, s druge strane, ti isti udjeli u ženskoj radnoj snazi. Nije dovoljno uzeti u obzir broj pogođenih osoba jer taj broj ovisi o broju aktivnih radnika u cijeloj državi članici i raspodjeli muških i ženskih radnika u toj državi članici (vidjeti u tom smislu presudu od 9. veljače 1999., Seymour-Smith i Perez, C-167/97, EU:C:1999:60, t. 59.).
- 40 U tom je smislu na nacionalnom sudu da ocijeni u kojoj su mjeri valjani i mogu li se uzeti u obzir statistički podaci koji su pred njim izneseni u pogledu stanja radne snage, odnosno naročito jesu li oni izraz čisto slučajnih ili cikličkih pojava i jesu li, općenito govoreći, značajni (vidjeti u tom smislu presudu od 9. veljače 1999., Seymour-Smith i Perez, C-167/97, EU:C:1999:60, t. 62. i navedenu sudsku praksu).
- 41 U konkretnom slučaju, iz odluke kojom se upućuje zahtjev razvidno je da nacionalne odredbe o kojima je riječ u glavnom postupku najčešće negativno utječu na radnike koji rade u nepunom radnom vremenu u usporedbi s radnicima koji rade u punom radnom vremenu. Samo u manjem broju slučajeva te odredbe nemaju takvo djelovanje, i to zahvaljujući ublažavajućem aspektu mjere koji se sastoji u tome da se za radnike koji rade u nepunom radnom vremenu uvećava broj dana uplaćenih doprinosa utvrđen primjenom koeficijenta 1,5.
- 42 Osim toga, statistički podaci koje sud koji je uputio zahtjev spominje u svojem zahtjevu za prethodnu odluku pokazuju da je u prvom tromjesečju 2017. u Španjolskoj bilo 15 906 700 zaposlenika, od čega 8 332 000 muškaraca i 7 574 600 žena. U tom istom razdoblju broj zaposlenika koji rade u nepunom radnom vremenu iznosio je 2 460 200 (15,47 % zaposlenih), od čega 613 700 muškaraca (7,37 % zaposlenih muškaraca) i 1 846 500 žena (24,38 % zaposlenih žena). Iz tih podataka proizlazi da su u navedenom razdoblju otprilike 75 % radnika koji rade u nepunom radnom vremenu bile žene.
- 43 Međutim, španjolska vlada tvrdi da se od ukupnog broja zahtjeva za mirovinu koje je INSS pozitivno riješio u razdoblju od 2014. do 2017., i u kojima su razdoblja rada i uplate doprinosa u nepunom radnom vremenu bila uzeta u obzir vodeći računa o ukupnom faktoru rada u nepunom radnom vremenu, njih otprilike 60 % odnosilo na žene, a 40 % na muškarce.

- 44 Bez obzira na to važno je naglasiti da je, kada je riječ o grupi radnika na koje su konkretno utjecale nacionalne odredbe iz glavnog postupka, iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da je za 65 % radnika zaposlenih u nepunom radnom vremenu, dakle onih koji su u prosjeku radili manje od dvije trećine uobičajenog trajanja rada radnika u punom radnom vremenu, koeficijent umanjenja koji se primjenjuje na osnovicu niži od onog koji se primjenjuje na osnovicu radnika zaposlenih u punom radnom vremenu. Iz toga slijedi da su radnici koji rade u skraćenom nepunom radnom vremenu u nepovoljnijem položaju zbog primjene tog koeficijenta umanjenja.
- 45 Kao što je već istaknuto u točki 40. ove presude, sud koji je uputio zahtjev mora provjeriti jesu li ti podaci valjani, reprezentativni i značajni. U tom smislu treba posebno podsjetiti na to da usporedba iz točke 39. ove presude u konkretnom slučaju mora ciljati grupu radnika koji rade u skraćenom nepunom radnom vremenu kao grupu radnika na koje propis iz glavnog postupka stvarno utječe.
- 46 Nadalje, kao što je razvidno i iz uvodne izjave 30. Direktive 2006/54, ocjenu činjenica na temelju kojih se može pretpostaviti postojanje neizravne diskriminacije mora provesti nacionalno sudsko tijelo, u skladu s nacionalnim pravom ili nacionalnim praksama koji mogu posebno predviđati da se neizravna diskriminacija može dokazivati na bilo koji način, a ne samo na temelju statističkih podataka (vidjeti po analogiji presudu od 19. travnja 2012., Meister, C-415/10, EU:C:2012:217, t. 43.).
- 47 U slučaju da sud koji je uputio zahtjev na temelju dobivenih statističkih podataka te eventualno i drugih relevantnih dokaza zaključi da nacionalni propis iz glavnog postupka posebno stavlja u nepovoljan položaj žene u odnosu na muškarce, takav bi propis bio u suprotnosti s člankom 4. stavkom 1. Direktive 79/7, osim ako on ne bi bio opravdan objektivnim čimbenicima koji nisu ni na koji način povezani s diskriminacijom na temelju spola.
- 48 To bi bio slučaj ako odabrana sredstva ispunjavaju legitimni cilj socijalne politike države članice čije je zakonodavstvo sporno, ako su prikladna za postizanje njime propisanog cilja te su za to nužna (vidjeti u tom smislu presudu od 22. studenoga 2012., Elbal Moreno, C-385/11, EU:C:2012:746, t. 32. i navedenu sudsku praksu).
- 49 U tom smislu INSS i španjolska vlada tvrde da je razmjerno umanjenje mirovine u slučaju rada u nepunom radnom vremenu izraz općeg cilja socijalne politike koji je zacrtao nacionalni zakonodavac jer je ta korekcija ključna u kontekstu sustava socijalne sigurnosti doprinosnog tipa. Smatraju naime da je takvo umanjenje nužno s obzirom na načela doprinosna i jednakosti između radnika koji rade u nepunom i punom radnom vremenu i da ima objektivno opravdanje u činjenici da u slučaju rada u nepunom radnom vremenu mirovina predstavlja protučinidbu za obavljene posao i doprinos sustavu koji su manjeg opsega.
- 50 U tom smislu treba podsjetiti da okolnost da su iznosi mirovina prilagođeni *pro rata temporis*, kako bi se uzelo u obzir smanjeno radno vrijeme radnika koji radi u nepunom radnom vremenu u odnosu na ono radnika koji radi u punom radnom vremenu, ne može se smatrati sama po sebi protivnom pravu Unije (vidjeti u tom smislu rješenje od 17. studenoga 2015., Plaza Bravo, C-137/15, EU:C:2015:771, t. 27. i navedenu sudsku praksu).
- 51 Međutim, Sud je također zaključio da se mjera koja dovodi do smanjenja iznosa mirovine radnika na način koji je više nego proporcionalan prilikom uračunavanja razdoblja njegove radne aktivnosti u nepunom radnom vremenu ne može smatrati objektivno opravdanom činjenicom da je mirovina u tom slučaju protučinidba za obavljene posao manjeg opsega (presuda od 23. listopada 2003., Schönheit i Becker, C-4/02 i C-5/02, EU:C:2003:583, t. 93.).
- 52 U konkretnom slučaju iz odluke kojom se upućuje zahtjev razvidno je da nacionalni propis iz glavnog postupka sadržava dva čimbenika koji mogu umanjiti iznos mirovina radnika koji rade u nepunom radnom vremenu. Prvo, mirovinska osnovica utvrđuje se ovisno o osnovicama za obračun doprinosna, a one čine stvarno ostvarena primanja koja ovise o odrađenim satima. Iz toga slijedi da je navedena

osnovica za radnika koji radi u nepunom radnom vremenu niža od osnovice usporedivog radnika koji radi u punom radnom vremenu. Drugo, iako se ta osnovica množi s postotnim iznosom koji ovisi o broju dana uplaćenih doprinosa, na sam taj broj dana se primjenjuje koeficijent umanjenja koji odgovara omjeru između radnog vremena koje je dotični radnik stvarno proveo u nepunom radnom vremenu i radnog vremena koje je proveo usporediv radnik koji je radio u punom radnom vremenu.

- 53 Taj drugi čimbenik je, istina, ublažen činjenicom da se, u skladu s člankom 248. stavkom 3. LGSS-a, broj dana uplaćenih doprinosa koji se utvrdi nakon primjene koeficijenta umanjenja, uvećava primjenom koeficijenta 1,5.
- 54 Međutim, treba naglasiti da prvi čimbenik, to jest činjenica da je osnovica za radnika koji radi u nepunom radnom vremenu, kao protučinidba za obavljene posao manjeg opsega, niža od osnovice usporedivog radnika koji radi u punom radnom vremenu, već takve naravi da može omogućiti postizanje zacrtanog cilja koji se prije svega sastoji u zaštiti sustava socijalne sigurnosti doprinosnog tipa.
- 55 Dakle, primjena, pored navedenog, koeficijenta umanjenja za rad u nepunom radnom vremenu nadilazi ono što je nužno za postizanje tog cilja te za grupu radnika koji su radili u skraćenom nepunom radnom vremenu, tj. manje od dvije trećine usporedivog rada u punom radnom vremenu, dovodi do smanjenja iznosa mirovine koje je veće od onoga koje bi rezultiralo ako bi se njihovo radno vrijeme uzimalo u obzir samo *pro rata temporis*.
- 56 U tim okolnostima na prvo pitanje valja odgovoriti da članak 4. stavak 1. Direktive 79/7 treba tumačiti na način da mu se protivi propis države članice poput onoga iz glavnog postupka, prema kojemu se iznos mirovine doprinosnog tipa za radnika koji radi u nepunom radnom vremenu izračunava tako da se osnovica utvrđena na temelju stvarno ostvarenih primanja i stvarno uplaćenih doprinosa pomnoži s postotnim iznosom koji ovisi o trajanju razdoblja uplaćivanja doprinosa, pri čemu se na samo to razdoblje primjenjuje koeficijent umanjenja koji odgovara omjeru između radnog vremena koje je stvarno provedeno u nepunom radnom vremenu i radnog vremena koje je proveo usporediv radnik koji je radio u punom radnom vremenu, te se uvećava primjenom koeficijenta 1,5, ako taj propis posebno negativno utječe na ženske u odnosu na muške radnike.

Drugo pitanje

- 57 Imajući u vidu odgovor na prvo pitanje, nema potrebe odgovarati na drugo pitanje.

Troškovi

- 58 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (treće vijeće) odlučuje:

Članak 4. stavak 1. Direktive Vijeća 79/7/EEZ od 19. prosinca 1978. o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti treba tumačiti na način da mu se protivi propis države članice poput onoga iz glavnog postupka, prema kojemu se iznos mirovine doprinosnog tipa za radnika koji radi u nepunom radnom vremenu izračunava tako da se osnovica utvrđena na temelju stvarno ostvarenih primanja i stvarno uplaćenih doprinosa pomnoži s postotnim iznosom koji ovisi o trajanju razdoblja uplaćivanja doprinosa, pri čemu se na samo to razdoblje primjenjuje koeficijent umanjenja koji odgovara omjeru između radnog vremena koje je stvarno provedeno u nepunom radnom vremenu i radnog

vremena koje je proveo usporediv radnik koji je radio u punom radnom vremenu, te se uvećava primjenom koeficijenta 1,5, ako taj propis posebno negativno utječe na ženske u odnosu na muške radnike.

Potpisi